

Іщук Інна Володимирівна –
здобувач кафедри криміналістики
КНУВС

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ШАХРАЙСТВ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Розглянуто наукові підходи до визначення шахрайств у сфері страхування автотранспортних засобів та їх класифікацію. Запропоновано авторське бачення цієї проблеми.

Рассмотрены научные подходы к определению мошенничества в сфере страхования автотранспортных средств и их классификация. Предложено авторское видение этой проблемы.

In the article the scientific approaches to determination the fraud of insurance of vehicles and their classifications are considered. On the basis of the conducted analysis the offered author vision of this problem.

Ключові слова: страховий ринок; шахрайство; страхова індустрія; страхове шахрайство; автостраховування.

Радикальні зміни, які відчуває Україна, прагнучи увійти на шлях ринкових перетворень, неможливі без посилення уваги до інституту страхування. За сучасних умов інститут страхування набуває актуальності як галузь цивільного права, оскільки перетворюється в універсальний засіб захисту інтересів фізичних і юридичних осіб.

Ринок страхування в Україні перебуває на етапі становлення. За часів незалежності вже пройдено кілька етапів, протягом яких змінювалося правове, організаційне та економічне підґрунтя страхових відносин. Історично склалося так, що сфера страхування у колишньому СРСР було жорстко централізованою в єдиному страховому органі – Держстраху. Ситуація кардинально змінилася у зв'язку з демонаполізацією страхової справи, легалізацією підприємств, унаслідок чого відбулось збільшення кількості альтернативних недержавних комерційних страхових організацій, діяльність яких охоплювала страхування комерційних, фінансових, господарських ризиків, ризиків відповідальності за нанесення шкоди на території інших держав, експортних кредитів та іноземних інвестицій, які стали повсякденною реальністю для десятків тисяч людей.

На думку фахівців, сьогодні в Україні сформувалась, по суті, нова галузь (страхова індустрія), призначена для надання широкого спектра послуг як юридичним особам різної форми власності, так і безпосередньо громадянам [1, с. 11]. За результатами аналізу всього різноманіття підходів, страхування може бути розглянуто в соціальному, економічному та юридичному аспектах.

У юридичному аспекті страхування – це правовідносини (страхові відносини) між страховиком і страхувальником, що полягають в обов'язку першого сплатити останньому страхової виплати в разі настання страхового випадку. Правова сутність страхування визначена у ст. 1 Закону України "Про страхування" – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів [2].

Страховий ринок – це система економічних відносин із приводу купівлі-продажу специфічного товару – страхового покриття внаслідок настання страхових випадків, визначених договором страхування або законодавством. У територіальному аспекті виокремлюють місцевий (регіональний), національний (внутрішній) та світовий (зовнішній) страхові ринки; за галузевою ознакою – ринки особистого та майнового страхування [3]. Кожна з цих ланок має внутрішню структуру (сегментацію).

За формою страхування може бути добровільним або обов'язковим. Добровільне страхування здійснюється на підставі угоди між страхувальником і страховиком. Загальні умови і порядок здійснення добровільного страхування визначаються правилами, що встановлюються страховиком згідно з вимогами законодавства.

Різновидами добровільного страхування є:

- особисте страхування (страхування життя; від нещасних випадків; здоров'я);
- страхування засобів транспорту (наземного, повітряного, водного);
- страхування вантажів та багажу (вантажобагажу);
- страхування іншого майна;
- страхування відповідальності;
- страхування кредитів, інвестицій, фінансових ризиків тощо.

Предметом договору страхування (ст. 980 Цивільного кодексу України) є майнові інтереси, що пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням (особисте страхування); володінням, користуванням і розпорядженням майном (майнове страхування); відшкодуванням шкоди, завданої страхувальником (страхування відповідальності).

Аналіз кількісних та якісних характеристик страхового ринку свідчить про позитивні тенденції його розвитку. За даними Держфінпослуг України, на кінець 2008 року зареєстровано 469 страхових компаній

(з іноземним капіталом – 82), сформовані страхові резерви становили 9,1 млрд грн, а розмір валових виплат страхувальникам – фізичним особам та перестраховальникам – 3,4 млрд грн (тобто рівень валових виплат становив 29,9 %).

Сьогодні основний сегмент страхового ринку України становить, переважно, майнове страхування – галузь, у якій об'єктом страхування є майнові інтереси, пов'язані з володінням, розпорядженням та користуванням майном, а також випадки, коли ризик пов'язаний із втраченою майна.

Протягом 2007–2008 рр. частка страхування майна громадян та суб'єктів господарювання у загальному обсязі склала близько 85 %. Майже половина усіх полісів добровільного страхування майна припадає на автомобілі. Таким чином, автострахування можна визначити як різновид страхових правовідносин щодо створення фонду для забезпечення потреб страхувальника й третіх осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок експлуатації або іншого використання джерела підвищеної небезпеки у вигляді автотранспортного засобу, а також про відшкодування цієї шкоди.

Класифікація видів автострахування відбувається за двома критеріями:

1) залежно від об'єкта страхування:

майнове страхування (об'єктом страхування є транспортний засіб та встановлене на автомобілі додаткове обладнання);

особисте страхування (об'єктом страхування є життя та здоров'я водія і пасажирів транспортного засобу від нещасного випадку внаслідок ДТП, які перебували у момент настання страхового випадку у застрахованому авто);

страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів;

2) залежно від форми страхування: добровільне або обов'язкове.

Розвиток страхового ринку – важливий чинник становлення вітчизняної економіки. Водночас доступні та вигідні умови страхування створюють підґрунтя для вчинення злочинів з метою незаконного одержання страхових виплат. Шахрайство у сфері страхування автотранспортних засобів є новим явищем у структурі сучасної злочинності. Зазначений сегмент, порівняно з іншими видами страхування, характеризується найбільшою динамікою виявлених випадків обману. За оцінками Ліги страхових організацій України, понад 70 % шахрайських операцій вчиняють саме на ринку автострахування. Більшість опитаних нами працівників страхових організацій (73 %) підтвердили цю тезу.

Серед об'єктивних чинників такого становища є значне збільшення загальної кількості транспортних засобів у вітчизняному автопарку (лише 2007 року на 45 %), передусім унаслідок буму автокредитування. За оцінками експертів, лише 2007 року банки видали кре-

дитів на 45–50 % більше, ніж 2006 р. Також позначилося і законодавче запровадження обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів [4].

З огляду на викладене, певне зменшення кількості виявлених випадків шахрайств у сфері автострахування (у 2000 р. – 115; 2001 – 58; 2002 – 90; 2003 – 52; 2004 – 71; 2005 – 47; 2006 – 56; 2007 р. – 44) пояснюється, насамперед, високим рівнем їх латентності.

За даними ВНДІ МВС Росії, від статистики приховується щорічно 90–95 % випадків страхового шахрайства [5, с. 2]. Цей висновок можна перевірити, звернувшись, зокрема, до контент-аналізу повідомлень про шахрайство у сфері автострахування, які містяться у глобальній електронній мережі Інтернет. На цей запит ми отримали близько кількох сотень різних повідомлень з більшості регіонів України та країн колишнього СРСР, у яких йдеться про численні факти викриття груп шахраїв, високий рівень латентності цих злочинів, а також складнощі у виявленні страхового шахрайства. При цьому повідомлення було розміщено як страховими організаціями, так і правоохоронними органами.

На високий рівень латентності злочинів, на думку опитаних нами працівників страхових компаній та правоохоронних органів (усього – 120 респондентів), впливає низка передумов, передусім:

- 1) доступність умов страхування та легкість одержання страхової виплати (45 %);
- 2) неналежна взаємодія страховиків між собою та із правоохоронними органами (35 %);
- 3) загальна криміналізація окремих об'єктів страхового бізнесу, зокрема автомобільного ринку (28 %);
- 4) недбалість або особиста зацікавленість представників страхових компаній (15 %) тощо.

Розглянемо зазначені чинники більш детально.

1. Доступність. Для укладення договору страхування необхідно придбати автомобіль і мати відносно невелику суму грошей (до 10 % від суми страховки) для сплати першого внеску. Інший аспект – мобільність і легкість реалізації застрахованого автомобіля. Після інсценування страхового випадку приховати або продати його набагато легше, ніж, скажімо, залізничний склад з вантажем.

2. Неналежна взаємодія страховиків між собою та з правоохоронними органами. Адже настання страхових випадків, зокрема пов'язаних із незаконним заволодінням автомобілями, здебільшого не викликають особливих підозр у правоохоронних органів та страхових компаній, які обмежуються проведенням формальних перевірок за фактом виявленого злочину.

3. Загальна криміналізація автомобільного ринку. Під прикриттям організованих злочинних груп перебуває значна частка збуту нових й уживаних авто. Діють підпільні майстерні, що здійснюють підготовку до реалізації транспортних засобів. Налагоджена індустрія ле-

галізації автомобілів, здобутих злочинним шляхом (зміна ідентифікаційних номерів, зовнішнього вигляду, підробка документів тощо) [6].

4. Недбалість та корислива зацікавленість страховика чи третіх осіб. На різних етапах страхових правовідносин не виключається можливість злочинної змови шахраїв із представниками страхової компанії щодо оцінки вартості майна, ступеня ризиків та інших обставин, що впливають на умови договору. Неправомірне сприяння діям шахраїв можливе також з боку працівників органів внутрішніх справ (оформлення необхідних документів, приховування слідів злочину, розголошення важливої інформації про перебіг розслідування), оціночних організацій, експертних служб, станцій автосервісу тощо.

Злочини щодо одержання страхових виплат, пов'язані з детально продуманим інсценуванням обстановки страхової події, вчиняються за чітко розробленим планом, з детальним розподілом ролей співучасників.

За даними Департаменту кримінального розшуку МВС України, протягом 2005 – 2007 років виявлено 59 фактів страхового шахрайства, за якими є підстави вважати, що потерпілими надані неправдиві відомості з метою одержання страхових виплат. Розслідування шахрайства у більшості випадків відбуваються неефективно. Оперативні працівники та слідчі допускають чимало організаційних і тактичних огріхів. Зокрема, своєчасне виявлення ознак інсценування страхового випадку при перевірці факту незаконного заволодіння застрахованим транспортним засобом, правильна юридична та оперативно-тактична оцінка ситуації на стадії порушення кримінальної справи, відмежування страхового шахрайства від завдання реальної майнової шкоди потерпілому – усі ці завдання сьогодні є складними для правоохоронців.

Опитані працівники оперативних підрозділів підтвердили, що головними причинами, через які не завжди вдається розкрити факти шахрайства, є такі:

- складність виявлення ознак шахрайства та інсценування страхової події (72 %);

- неналежний рівень взаємодії правоохоронних органів і страхових організацій (38 %);

- активна протидія розслідуванню з боку шахраїв та інших зацікавлених осіб (24 %);

- відсутність рекомендацій з методики розслідування злочинів (18 %);

- втрата важливих доказів страхового шахрайства під час відпрацювання версії "потерпілого" про інсценуванні ним обставини (12 %).

У словниках та іншій довідковій енциклопедичній літературі термін "шахрайство" завжди ототожнюється з обманом. У Великому тлумачному словникові сучасної української мови слово "шахрайство" розтлумачено як "хитрий і спритний обман; крутість, ошукаństwo". Обманути – означає "словами, вчинками або діями вводити в оману кого-небудь; обдурювати; діяти нечесно, вдаватися до обману, шахрайства щодо кого-небудь, ошукувати" [7, с. 1391].

За словником С.І. Ожегова, обманути – “вести в заблудження, поступити недобросовістно по отношению к кому-либо” [8, с. 392]. Водночас у сучасних умовах розвитку мовного середовища, як підкреслює Б.Д. Завидов, виникає багато нових понять й аспектів щодо застосування традиційної термінології [9, с. 21–22].

У коментарях до відповідної статті Кримінального кодексу (КК) України протягом багатьох років розуміли обман, як: специфічний спосіб впливу на психіку людини; передачу потерпілому неправдивих відомостей або приховування важливих обставин; навмисну дію, що вчиняється з метою схилити потерпілого до певної поведінки [10, с. 513]. Аналогічний підхід щодо тлумачення обману міститься і в інших виданнях науково-практичного і навчального характеру [11; 12].

Проблеми боротьби зі злочинами у сфері страхування досліджували, переважно, російські вчені: В.М. Агрененко, А.І. Алгазін, Д.І. Амінов, Н.Ф. Галагуза, О.В. Гвоздков, М.С. Жилкіна, В.Д. Ларичев та ін. Праці вітчизняних вчених (В.Г. Бабенко, Т.В. Блашук, В.А. Предборський, Р.Б. Сабодаш) присвячені аналізу цивільно-правових, фінансово-правових та безпекознавчих аспектів страхового бізнесу.

Термін “страхове шахрайство” у юридичній літературі розуміється неоднозначно. Прихильники широкого тлумачення відносять до страхового шахрайства всі види протиправних діянь у цій сфері. Під страховим шахрайством розуміють протиправну поведінку суб’єктів страхових відносин, спрямовану на: одержання страхувальником страхового відшкодування шляхом обману або зловживання довірою; внесення меншої, ніж необхідно при правильній оцінці ризику, страхової премії (страхового внеску); приховування важливої інформації під час укладання чи протягом дії договору страхування; відмову страховика від виплати страхового відшкодування без достатніх підстав [13, с. 6–7].

Іншими словами, до страхових шахрайств відносять усі види протиправних дій у сфері страхування незалежно від їх суб’єктів, наявності складу злочину та ін. Основним недоліком цієї позиції, на наш погляд, є намагання авторів охопити всі можливі правопорушення незалежно від їх юридичної оцінки. Вважаємо цей підхід не зовсім обґрунтованим, принаймні у кримінально-правовому аспекті. До того ж, як показує наше дослідження, перерахувати в одному визначенні всі способи страхового шахрайства неможливо унаслідок різноманіття їх виявів та рівнів розподілу.

Деякі вчені під страховим шахрайством розуміють умисний злочин, спрямований на обман страхової компанії, що вчиняється страхувальником з метою незаконного збагачення за рахунок страховика шляхом перекручення інформації про об’єкт страхування, інсценування страхового випадку, штучного збільшення суми страхового відшкодування, а також вчинення інших протиправних дій [14, с. 4–5]. Це визначення, на нашу думку, є більш вдалим.

У юридичній науці існує й інший підхід, за яким до страхового належить будь-яке шахрайство, що стосується страхового бізнесу [15, с. 57–60]. На наш погляд, це також не зовсім правильно, оскільки таким чином до страхового шахрайства необгрунтовано віднесено фіктивне підприємництво та випадки створення так званих "фінансових пірамід", які не мають прямого зв'язку зі специфікою страхових відносин.

У юридичній літературі страхове шахрайство подекуди вважають виявом "економічного шахрайства", "комерційного шахрайства", "корпоративного шахрайства", "шахрайства у сфері бізнесу" тощо. Проте як у вітчизняній, так і в зарубіжній юридичній науці не сформульовано чітких критеріїв розмежування зазначених категорій.

Термін "страхове шахрайство", на думку Н.А. Лопашенка, є умовним та не може бути визнаний вдалим. Правильніше розглядати шахрайство, що вчиняється у сфері страхування або у сфері страхової діяльності [16, с. 82]. У методологічному аспекті страхове шахрайство є складовою фінансового шахрайства. Під останнім розуміємо навмисні дії, спрямовані на розкрадання чужого майна або набуття права на майно шляхом обману чи зловживання довірою у сфері відносин з формування, розподілу, перерозподілу та використання фондів грошових коштів (фінансових ресурсів) держави, суб'єктів господарювання та фізичних осіб [17].

Особливості страхового шахрайства, порівняно з шахрайством в інших сферах фінансових відносин, полягає в такому:

об'єктом страхового шахрайства є кошти страхового фонду, що перебувають у віданні страховика;

страхове шахрайство завжди пов'язане зі специфікою страхової справи, адже злочинець діє у юридичних межах, регламентованих нормами цивільного й адміністративного законодавства,

шахрай порушує відносини щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб при настанні певних подій (страхових випадків), які штучно створює (інсценує, провокує) чи незаконно використовує;

як правило, страхове шахрайство включає низку інших (підпорядкованих) злочинів і правопорушень.

Класифікація шахрайських дій у сфері автострахування має вирішити завдання розподілу усієї сукупності злочинних зазіхань на взаємопов'язані ланки, що були б підпорядкованими. Розглянемо основні класифікаційні ряди:

1) залежно від мети шахрайських дій:

шахрайства, що вчиняються з метою незаконного одержання страхових виплат (15 % від числа визначених нами кримінальних справ);

шахрайства, що вчиняються з метою одержання страхових виплат у більшому обсязі, ніж належить при цій страховій події (80 %);

шахрайства, що спрямовані на одержання страхових виплат за шкоду, завдану об'єкту страхування, що не перебував під страховим захистом (5 %);

2) залежно від суб'єкта злочину:

шахрайства, що вчиняються страхувальниками (90 %);

шахрайства, що вчиняються страхувальниками спільно з працівниками страхових компаній (6 %);

шахрайства, що вчиняються представниками страхових організацій – керівниками страхової компанії або страховими посередниками (4 %);

3) залежно від форми автострахування:

шахрайство у сфері добровільного страхування (84 %).

шахрайство у сфері обов'язкового страхування (16 %);

4) залежно від етапу страхових правовідносин:

шахрайство на стадії укладання договору страхування;

шахрайство під час дії договору страхування;

шахрайство на етапі звернення за страховою виплатою.

В експертному середовищі дії шахраїв у сфері автострахування додатково розподіляють ще на дві групи:

заздалегідь заплановані дії щодо вчинення шахрайства та незаконного одержання коштів;

використання статусу учасника страхових правовідносин з метою вчинення шахрайства після укладання договору страхування [18, с. 30].

Результати вивчення кримінальних справ, матеріалів контрольної діяльності страхових організацій свідчать про те, що здебільшого шахрайства у сфері автострахування поєднують сукупність різних злочинів. Типовим стає застосування злочинцями складних за своєю внутрішньою структурою та кримінально-правовими ознаками схем злочинної діяльності.

Зокрема, на першому етапі (підготовки до злочину) характерним є розроблення схеми проведення операції, вживаються організаційні та інші заходи, спрямовані на забезпечення можливості її практичної реалізації. Організатори злочинної групи, як правило, підшукують необхідних співучасників злочину, зокрема зацікавлених працівників страхових організацій та працівників ДАІ (які відповідають на документальне оформлення ДТП й інших страхових випадків з автотранспортом), а також здійснюють придбання автомобілів з відповідною реєстрацією. Водночас проводиться аналіз ринку страхових послуг у сфері автострахування. Особливо ретельно відслідковуються такі чинники діяльності страхової компанії, як досвід роботи на ринку; наявність та рівень підготовленості служби безпеки; юридичні особливості укладання договорів автострахування; зв'язки шахраїв із працівниками компанії (передусім, з експертами, які розраховують матеріальну шкоду за страховими випадками).

Центральний етап механізму злочину містить у собі дії, спрямовані на підготовку та реалізацію злочинного наміру, що включає

укладання страхового договору з подальшим інсценуванням страхового випадку.

Останній етап злочину включає комплекс дій (операцій), спрямованих на приховання слідів виникнення кримінальних доходів, осіб, які їх отримали, створення уяви про законне походження одержаних коштів тощо.

У кримінально-правовому розумінні шахрайство у сфері автострахування є окремим випадком розкрадання. Проте механізм розкрадань (порівняно з радянською страховою практикою) зазнав суттєвих змін. В умовах ринкових відносин основним елементом його новизни стало використання у злочинних цілях організаційно-правового статусу суб'єктів підприємництва, інститутів господарського та фінансового права.

Шахрайство у сфері автострахування включає низку злочинів, що передбачені різними розділами КК України, але пов'язані єдиною метою незаконного одержання страхового відшкодування. Це дає підстави розглядати шахрайство як системоутворюючу складову відповідної злочинної технології.

Розгорнута кримінально-правова класифікація важлива для врахування в комплексі ознак усіх елементів криміналістичної характеристики злочинів. У технології шахрайства можна визначити три пов'язані між собою елементи:

1. Базові злочини, що спрямовані на безпосереднє одержання страхової виплати: шахрайство (ст. 190 КК України); привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191); заволодіння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192).

Об'єкт страхового шахрайства – суспільні відносини, пов'язані з укладанням договору страхування та виконанням страхових зобов'язань, зокрема виплатою страхового відшкодування. Предмет злочинного посягання – сума страхового відшкодування.

Добровільність відшкодування з боку страхової компанії є обов'язковою ознакою шахрайства, хоча ця добровільність, по суті, фіктивна, оскільки страховик діє під впливом обману або зайвої довірливості. Шахрайський обман як спосіб розкрадання має бути таким, що здатний викликати у власника або особи, яка відає майном, уяву про необхідність передачі відповідного майна [19, с. 65].

Об'єктивна сторона шахрайства – розкрадання майна страхової компанії або набуття права на це майно (оформлення документів для незаконного одержання страхової виплати) шляхом обману (навісного повідомлення зовідомо неправдивої інформації з метою отримання матеріальної або іншої особистої вигоди), який може виражатись як в активних діях (інсценування чи провокація страхового випадку), так і бездіяльності (приховування інформації, що має істотне значення для укладання договору).

Окремі вияви обману при реалізації загальної схеми шахрайства у сфері автострахування можуть бути спрямовані на:

повідомлення заздалегідь неправдивих відомостей страховій компанії, органам держави або іншим страхувальником;

безпідставне збільшення страхової вартості об'єкта страхування (автотранспортного засобу);

спроби підвести навмисне пошкодження автотранспорту під страховий випадок (ДТП, протиправні дії третіх осіб тощо);

інсценування незаконного заволодіння застрахованим транспортним засобом;

навмисне створення (провокування) страхового випадку;

укладання договору страхування після настання страхового випадку;

спотворення обставин настання страхового випадку;

навмисне сприяння настанню страхового випадку;

підроблення та використання підроблених документів;

фальсифікацію результатів експертизи;

страхування неіснуючого майна (автотранспорту);

звернення за страховою виплатою по одному ризику до кількох страховиків;

настання в одного страхувальника протягом дії договору понад трьох страхових випадків тощо.

Заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем має місце в разі, коли його суб'єктом є службова особа, яка відповідно до посади (керівник підрозділу, страховий агент) правомочно управляти чи розпоряджатись майном (має владні повноваження щодо впливу на осіб, яким це майно ввірено). Відповідні дії кваліфікуються за сукупністю злочинів, передбачених ст. 190, 364 КК України.

Якщо службова особа спочатку звертає на свою користь чуже майно шляхом зловживання своїм службовим становищем, а потім з метою приховати вчинений нею злочин зловживає своїм службовим становищем, її дії потребують кваліфікації за правилами реальної сукупності злочинів – за відповідними частинами ст. 191, 364 КК України.

Для вчинення шахрайств злочинці можуть проникнути в інформаційні масиви страхової компанії чи інших організацій. Таке проникнення, по-перше, є протизаконним (обманним) і, по-друге, спрямоване на створення істинної інформації або внесення хибної з метою введення в оману користувача. Електронно-обчислювальна техніка може слугувати засобом передачі фальшивих повідомлень, документів через систему Інтернет, електронну пошту тощо.

2. Дії, що виступають способом або необхідною умовою вчинення страхового шахрайства: знищення, підроблення або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу (ст. 290 КК України); підроблення документів, печаток, штамів та бланків, їх збут, використання підроблених документів (ст. 358); завідомо неправдиве по-

відомлення про вчинення злочину (ст. 383); завідомо неправдиве показання (ст. 384) та ін.

3. Дії, спрямовані на приховування слідів виникнення кримінальних доходів, осіб, які їх отримали, створення видимості законного походження цих доходів: легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України); викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем (ст. 357).

4. Дії, пов'язані з протиправною діяльністю службових осіб: службові злочини, передбачені ст. 364, 366 – 370 КК України.

Запропонована криміналістична та кримінально-правова класифікація є основою для подальшої диференціації виявів шахрайства у сфері автострахування залежно від окремих елементів криміналістичної характеристики, насамперед способу та обстановки вчинення злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Страхові послуги : [підручник] / [С. С. Осадець (кер.) та ін. ; наук. ред. С. С. Осадець і Т. М. Артюх] – К. : КНЕУ, 2007. – 457 с.
2. Про страхування : Закон України від 07 берез. 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Страховий ринок України: стан та перспективи розвитку / [С. О. Булакова, А. В. Василенко, Л. І. Василенко та ін.] ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 459 с.
4. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01 лип. 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
5. Быков Ю. М. Понятие и виды мошеннических действий в сфере страхования / Ю. М. Быков // Следователь. – 2004. – № 3. – С. 2–5.
6. Організація і тактика боротьби підрозділів Департаменту карного розшуку МВС України з легалізацією автотранспортних засобів, здобутих злочинним шляхом : метод. рек. [О. М. Брисковська, О. М. Корнев, В. П. Кравченко та ін.] – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2008. – 40 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2003. – 1440 с.
8. Ожегов С. И. Словарь русского языка / под ред. Н. Ю. Шведовой. – М. : Рус. яз., 1986. – 797 с.
9. Завидов Б. Д. О понятии мошенничества и его видоизменениях в уголовном праве России (мошенничество: “фриктерство”, “хакерство” и “радиопиратство”) : Характеристика и понятие мошенничества. О различии в терминах “хищение” и “завладение” имуществом // Российский следователь. – М., 1999. – № 2. – С. 20–28.
10. Научно-практический комментарий Уголовного кодекса Украины от 5 апр. 2001 г. / [Бойко А. М., Брин Л. П., Гришук В. К. и др.] ; под ред. Н. И. Мельника, Н. И. Хавронюка. – К. : А. С. К., 2004. – 1215 с.

11. Кримінальне право України. Особлива частина : підруч. для студ. юрид. вузів і ф-тів / [Андрусів Г. В., Андрушко П. П., Лихова С. Я. та ін.] ; за ред. П. С. Матишевського та ін. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 891 с.
12. Уголовное право Украины: Особенная часть : [учебник] / [Бажанов М. И., Баулин Ю. В., Борисов В. И. и др.] ; под ред. М. И. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тация. – К. : Юринком Интер, 2003. – 672 с.
13. Митрохин В. К. Внимание! Страховое мошенничество / Митрохин В. К. – М. : Люкс-арт, 1995. – 92 с.
14. Жилкина М. С. Страховое мошенничество: Правовая оценка, практика выявления и методы пресечения / Жилкина М. С. – М., 2005. – 192 с.
15. Алгазин А. И. Страховое мошенничество и методы борьбы с ним : [учеб.-практ. пособие] / Алгазин А. И., Галагуза Н. Ф., Лоричев В. Д. – М. : Дело, 2003. – 512 с.
16. Лопашенко Н. А. Мошенничество в сфере страхования / Н. А. Лопашенко // Закон. – 2002. – № 2. – С. 81–87.
17. Чернявський С. С. Наукові основи розробки криміналістичної методики розслідування фінансового шахрайства / С. С. Чернявський // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 6. – С. 89–100.
18. Елисеев В. В. Деятельность страховых агентов по противодействию страховому мошенничеству в сфере обязательного страхования гражданской ответственности владельцев транспортных средств / В. В. Елисеев // Юрист. – 2006. – № 5. – С. 29–33.
19. Матышевский П. С. Преступления против собственности и смежные с ним преступления / Матышевский П. С. – К., 1996. – 240 с.